

Tahap Penggunaan dan Sikap Terhadap Bahasa Kebangsaan di Bandaraya Kuching, Sarawak

Wan Robiah Meor Osmar^a

mowrobiah@unimas.my

Fakulti Bahasa dan Komunikasi
Universiti Malaysia Sarawak, Malaysia

Hamidah Abdul Wahab^b

awhamidah@unimas.my

Fakulti Bahasa dan Komunikasi
Universiti Malaysia Sarawak, Malaysia

Remmy Gedat

gremmy@unimas.my

Fakulti Bahasa dan Komunikasi
Universiti Malaysia Sarawak, Malaysia

Rosnah Mustafa

mrosnah@unimas.my

Fakulti Bahasa dan Komunikasi
Universiti Malaysia Sarawak, Malaysia

Siti Marina Kamil

ksmarina@unimas.my

Fakulti Bahasa dan Komunikasi
Universiti Malaysia Sarawak, Malaysia

Rusmadi Baharudin

rusmadi@dbp.gov.my

Dewan Bahasa dan Pustaka,
Kuala Lumpur, Malaysia

Santrol Abdullah

santrol@dbp.gov.my

Dewan Bahasa dan Pustaka,
Kuala Lumpur, Malaysia

ABSTRAK

Bahasa Melayu merupakan bahasa kebangsaan negara yang digunakan dalam pelbagai konteks, sama ada urusan rasmi, mahupun komersil. Penggunaan bahasa yang baik dan betul dipengaruhi oleh pelbagai faktor, termasuk sikap pengguna bahasa. Kajian ini meneliti tahap penggunaan bahasa kebangsaan (BK) di papan-papan tanda premis perniagaan, kain rentang dan gegantung di dua kawasan Pihak Berkuasa Tempatan (PBT), iaitu Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU) dan Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS). Kajian ini juga meninjau sikap orang awam terhadap penggunaan BK di tempat awam sekitar bandaraya Kuching. Kajian lapangan ini memanfaatkan gambar-gambar papan tanda premis perniagaan, kain rentang dan gegantung di sekitar Kuching, manakala soal selidik menggunakan *Google Form* diedarkan kepada 351 orang

^a Penulis utama

^b Penulis koresponden

responden. Data kajian dianalisis dengan menggunakan pendekatan Zaharani Ahmad et al. (2010) untuk melihat tahap penggunaan BK. Data daripada soal selidik pula memfokus kepada lima dimensi, iaitu (i) penguatkuasaan; (ii) kesetiaan bahasa; (iii) kebanggaan bahasa; (iv) norma bahasa; dan (v) iltizam (hasrat/harapan). Hasil kajian menunjukkan tahap penggunaan BK bagi kedua-dua PBT, iaitu DBKU dan MBKS bagi kategori premis perniagaan, kain rentang dan gegantung adalah sangat rendah dan kurang memuaskan. Dari segi sikap masyarakat terhadap BK, dapatan menunjukkan kebanyakan responden menyokong pemartabatan BK dalam paparan awam menerusi kelima-lima dimensi yang diteliti. Hal ini jelas menunjukkan bahawa responden mempunyai persetujuan yang tinggi terhadap kepentingan memartabatkan BK di Bandaraya Kuching. Implikasinya, usaha lebih gigih daripada pelbagai pihak terutamanya PBT untuk terus mengukuhkan penggunaan BK di kawasan pentadbirannya menerusi usaha-usaha pemantapan dan penguatkuasaan undang-undang amat perlu digiatkan kerana walaupun responden kajian menunjukkan sikap positif terhadap kepentingan pemartabatan BK di tempat awam, namun realiti dapatan menunjukkan tahap penggunaan BK berada pada tahap lemah.

Kata kunci: Bahasa Kebangsaan; tahap penggunaan bahasa; sikap bahasa; norma bahasa; pemartabatan bahasa

A Study on the Standard of National Language Usage in Kuching City, Sarawak

ABSTRACT

The Malay language being the country's national language is used in multi-context, be it official affairs or commercial use. The appropriate and accurate use of the Malay language is influenced by a multitude of factors including users' attitude. This study analysed the standard of the National Language (BK) usage on signboards namely business signage, banners, and buntings located in areas under the jurisdictions of Kuching North City Hall (DBKU) and Kuching South City Hall (MBKS). It also reviews the public's sentiment towards the use of the national language at public spaces throughout Kuching city. The field work approach benefited images of business premises signage, banners and buntings around Kuching and a survey was done using the Google Form distributed to 351 respondents. The research data was analysed using the approach proposed by Zaharani Ahmad et al. (2010) in order to determine the standard of BK used. The data from the survey focused on five dimensions, namely (i) enforcement, (ii) language loyalty, (iii) language pride (iv) language norms, and (v) aspiration. The findings revealed that the standard of BK used under both the DBKU and MBKS jurisdictions, in all three categories of business premises signage, banners and buntings at public spaces, were at a very low and unsatisfactory level. From the perspective of the public's attitude towards BK, it was found that the respondents support the dignification of BK in public signage through all five dimensions studied. This clearly suggests that the respondents collectively, regardless of race and age group, support the importance of upholding the national language in the city of Kuching. The implication is, an increased effort from various parties, especially the PBT, to enhance and strengthen the use of BK in their jurisdiction should be made accordingly as despite the positive attitude shown by the public towards the importance on the use of BK at public spaces, the findings of this study have shown that the standard of use is very low.

Keyword: National language; standard of national language use; language attitude; language norm; language dignification

PENGENALAN

Salah satu dasar bahasa kebangsaan ialah berfungsi sebagai alat komunikasi dalam bentuk iklan, nama, pengumuman, arahan dan sebagainya (Nik Safiah Karim, 1992). Namun begitu, penggunaan bahasa Melayu tinggi atau bahasa terbina didapati belum membudaya dengan mantap dalam kalangan masyarakat, iaitu penggunaan bahasa Melayu yang tidak baku masih ketara berlaku di tempat awam, seperti dalam iklan, nama tempat, bangunan, syarikat, dan sebagainya (Awang Sariyan, 2014). Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) perlu memastikan penggunaan bahasa yang tepat binaannya untuk iklan dan premis-premis perniagaan di tempat-tempat awam. Dalam *The Sarawak Government Gazette* (2012) bawah pengiklanan Perkara 3(1), bahasa iklan diperuntukkan seperti berikut:

“Where an advertisement in Bahasa Malaysia is exhibited together with any other language, the words or letters in Bahasa Malaysia shall be given prominence in term of size, colour and in more outstanding place than the words and letters or characters in the other language used, the size of which shall not exceed the measurement of those in Bahasa Malaysia.”

Menerusi undang-undang pengiklanan tersebut, jelas menunjukkan undang-undang ini memberikan ruang yang sama antara bahasa Melayu dan bahasa lain untuk digunakan dalam sesuatu iklan. Namun begitu, terdapat penegasan akan keperluan mengutamakan bahasa Melayu dari segi perkataan, huruf, saiz dan warna supaya lebih menyerlah atau menonjol daripada bahasa-bahasa lain. Selain itu, PBT Sarawak mempunyai peruntukan yang jelas mengenai keperluan penggunaan BK yang betul, seperti dalam Perkara 3(3), iaitu:

“If it appears to a local authority that words and letters in Bahasa Malaysia have been incorrectly in any advertisement, it may by notice in writing order the person who has exhibited the advertisement to alter the advertisement so as to correct the error in such manner and within such time as the local authority may specify in the notice.”

Walau bagaimanapun, PBT mempunyai kuasa untuk mengawal undang-undang kecil yang digubal. Di PBT Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU) misalnya, penggunaan bahasa Melayu dalam pengiklanan dinyatakan dengan jelas, sebaliknya di PBT Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS) keperluan penggunaan BK tidak diwartakan secara khusus. Kebanyakan PBT mempunyai kepelbagaian dalam penguatkuasaan undang-undang. Keluwesan undang-undang ini merupakan salah satu penyumbang kepada kesukaran untuk mencapai pembudayaan bahasa terbina seperti yang dihasratkan oleh pihak kerajaan. Pada masa yang sama, sikap terhadap bahasa juga memainkan peranan yang sangat penting untuk mencapai aspirasi pelaksanaan bahasa tinggi dalam setiap aspek.

Sikap bahasa mempunyai tiga ciri, iaitu kesetiaan bahasa, kebanggaan bahasa dan kesedaran adanya norma bahasa. Kesetiaan bahasa merujuk kepada sikap masyarakat yang mempertahankan kemandirian bahasanya daripada pengaruh asing, manakala kebanggaan bahasa merupakan sikap yang mendorong seseorang atau kelompok masyarakat dalam menjadikan bahasanya sebagai lambang identiti untuk membezakan individu atau kelompok lain. Norma bahasa pula mendorong seseorang menggunakan bahasa secara baik, betul, santun, dan sesuai mengikut konteks (Garvin & Mathiot dalam Iwa Sobara & Dewi Kartika Ardiyani, 2013).

Kajian-kajian berkaitan tahap penggunaan bahasa kebanyakannya bertumpu di Semenanjung Malaysia, antaranya termasuklah kajian yang dijalankan oleh Zaharani et al. (2011), Mohammed Zin Nordin et al. (2014), Masitah Muhammadin et al. (2018), Safiah Ahmad et al. (2016), Siti Nor Azhani Mohd Tohar et al. (2017), dan Silviana Masran (2018).

Salah satu kajian makro yang meneliti tahap penggunaan BK meliputi hampir keseluruhan Semenanjung Malaysia dijalankan oleh Zaharani et al. (2010) melibatkan premis perniagaan di tiga kawasan utama, iaitu di luar kompleks, di dalam kompleks dan di tempat letak kereta. Kajian tersebut mendapati penggunaan BK di kompleks beli belah berada pada tahap yang tidak memuaskan iaitu tidak mengutamakan BK dalam membuat promosi, peletakan tanda harga dan pelbagai paparan yang lain berkaitan urusan perniagaan. Sehingga kini, kurang kajian lanjutan berkaitan tahap penggunaan BK di tempat awam yang dijalankan.

Sepertimana kajian terhadap tahap penggunaan BK, kajian sikap bahasa juga didapati lebih bertumpu di Semenanjung Malaysia, misalnya kajian Sa'adiyah Ma'alip (2011), Zulkifley Hamid et al. (2010) dan Zamri Mahamod et al. (2020). Menerusi kajian Zamri Mahamod et al. (2020) didapati kaum Cina, India, Bumiputera Sabah dan Sarawak merupakan kaum yang paling rendah tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri bahasa Melayu berbanding kaum lain dalam sektor pendidikan. Walau bagaimanapun, kajian ini hanya memfokus kepada sektor pendidikan dan jumlah responden yang kecil. Limitasi kajian tersebut menimbulkan ruang kajian untuk mengisi kelompangan fenomena kebahasaan dari sudut yang berbeza. Sehubungan dengan itu, kajian ini berusaha meneliti tahap penggunaan dan sikap terhadap penggunaan BK di tempat awam dalam kalangan masyarakat di bandaraya Kuching. Kajian seumpama ini adalah relevan dan signifikan dalam usaha memaparkan fenomena sebenar penggunaan BK dalam konteks awam dengan lebih jelas dan seterusnya, menghuraikan sikap dan aspirasi rakyat terhadap BK. Selanjutnya, dapatan kajian juga dapat dimanfaatkan oleh pihak berwajib untuk memantapkan lagi usaha dan strategi bagi memperkasa pelaksanaan dan penggunaan BK oleh PBT terlibat. Kajian ini juga dapat memperkaya kosa ilmu berkaitan BK di Malaysia.

SOROTAN KAJIAN

Dalam penelitian terhadap penyelidikan yang melibatkan penggunaan bahasa di tempat awam, beberapa kajian oleh penyelidik-penyelidik terdahulu didapati telah dijalankan, melibatkan papan tanda perniagaan, iklan dan kain rentang. Kajian-kajian tersebut dapat menunjukkan fenomena penggunaan bahasa dalam dunia kebahasaan semasa dan tahap keberkesanan pelaksanaan BK dalam konteks awam. Sungguhpun demikian, kajian-kajian yang dimaksudkan kebanyakannya tertumpu di semenanjung Malaysia.

Kajian yang dijalankan oleh Zaharani Ahmad et al. (2011) misalnya mengkaji tahap penggunaan bahasa Melayu di sembilan kompleks beli-belah utama di Malaysia, merangkumi nama premis perniagaan, premis perkhidmatan, nama tempat kediaman, pernyataan pada papan tanda, iklan, nama jalan, nama bangunan, pernyataan pada kain rentang, dan pernyataan pada gegantung. Hasil kajian mendapati bahawa penggunaan bahasa Melayu di kompleks beli-belah adalah tidak memuaskan, iaitu bahasa Melayu tidak diutamakan dalam promosi, peletakan tanda harga dan paparan-paparan lain berkaitan urusan perniagaan. Sungguhpun kajian tersebut terhad kepada kompleks beli-belah di bandar dan premis perniagaan, namun hasil kajian berupaya menunjukkan tahap penggunaan bahasa dalam kalangan pengguna bahasa, dan keberkesanan penggunaan bahasa Melayu di tempat awam.

Kajian Mohammed Zin Nordin et al. (2014) dan Masitah Muhammadin et al. (2018) juga menganalisis kesalahan penggunaan bahasa di tempat awam, namun mengkhusus pada papan tanda perniagaan, iaitu masing-masing di pekan Jitra, Kedah dan bandar raya Kuala Terengganu. Tiga aspek kesalahan pada papan tanda ditemukan dalam kajian Mohammed Zin Nordin et al. (2014), iaitu dari segi ejaan, morfologi dan frasa, yang didorong oleh faktor kaum, tidak fasih berbahasa Melayu, tidak menguasai hukum tatabahasa bahasa Melayu, sikap sambil lewa dan tidak mengambil perhatian terhadap perkembangan bahasa Melayu, mementingkan bahasa yang menarik dan meminggirkan mutu bahasa pada papan iklan, dan tidak menukar papan tanda perniagaan yang lama kepada papan tanda baharu.

Masitah Muhammadin et al. (2018) pula mendapati sikap sesetengah peniaga yang mengabaikan peraturan tatabahasa, mengambil mudah dalam penggunaan bahasa, dan kebiasaan penggunaan bahasa singkatan dalam penamaan premis perniagaan telah mendorong kepada kesalahan penggunaan bahasa. Hal ini terserlah menerusi tahap pematuhan tatabahasa yang kurang memuaskan, dengan wujudnya pelbagai kesalahan seperti penggunaan loghat setempat, iaitu loghat negeri Terengganu, penggunaan bahasa Inggeris sepenuhnya, ejaan, morfologi (penggunaan imbuhan dan kata nama khas), frasa, dan penggunaan bahasa bercampur (bahasa rojak).

Safiah Ahmad et al. (2016) dan Siti Nor Azhani Mohd Tohar et al. (2017) pula memfokus kepada kajian penggunaan bahasa kebangsaan di institusi pendidikan tinggi (IPT) di Malaysia. Safiah Ahmad et al. (2016) misalnya mengkaji kelestarian penggunaan bahasa Melayu pada papan kenyataan, yang dijalankan di salah sebuah IPT awam. Dapatan kajian tersebut menunjukkan bahawa penggunaan bahasa Melayu pada papan kenyataan tidak diberi keutamaan, kerana wujudnya kesalahan ejaan, penggunaan perkataan, laras bahasa yang tidak tepat, dan penggunaan campuran kod. Penggunaan bahasa juga didapati lebih mementingkan maksud yang ingin disampaikan berbanding bahasa yang digunakan, justeru wujud pelbagai kesalahan bahasa. Siti Nor Azhani Mohd Tohar et al. (2017) sebaliknya meneliti tahap pemartabatan bahasa Melayu di IPT awam dan swasta, melibatkan aspek kefasihan, pengiktirafan dan kecanggihan berbahasa. Hasil kajian menunjukkan bahawa tahap kefasihan dan pengiktirafan mahasiswa IPT adalah tinggi, namun tahap kecanggihan berbahasa berada pada tahap sederhana. Tahap keseluruhan pemartabatan bahasa kebangsaan dalam kalangan pelajar IPT juga adalah sederhana.

Selain kajian berkenaan tahap penggunaan bahasa, terdapat juga kajian lepas yang menerapkan pendekatan pragmatik untuk menganalisis elemen bahasa pada paparan awam. Silviana Masran (2018) misalnya meneliti penggunaan bahasa pada papan tanda iklan yang terdapat di Kuala Lumpur, dengan fokus kepada aspek lakuan bahasa. Dapatan kajian tersebut menunjukkan penggunaan bahasa pada papan tanda iklan, yang secara khusus berkait dengan jenis tindak tutur seperti menyampaikan informasi mengenai sesuatu produk kepada masyarakat, di samping lakuan bahasa lain seperti menyapa, menyatakan dan permintaan.

Dari sudut kajian sikap bahasa pula, Sa'adiyah Ma'alip (2011) mengkaji hubungan antara dialek dengan identiti melibatkan masyarakat Narum di Sarawak. Kajian tersebut menunjukkan majoriti masyarakat Narum mempunyai sikap positif terhadap pembangunan dialek ibunda mereka, dan menganggap bahawa bahasa dan identiti sangat berkait rapat. Walaupun penguasaan dan kefungsi bahasa ibunda dalam kalangan masyarakat Narum agak rendah, namun masyarakat tersebut mempunyai kesedaran dan bangga terhadap dialek mereka.

Selain dari itu, Zulkifley Hamid et al. (2010) contohnya menganalisis sikap dan penerimaan pengguna bahasa terhadap bahasa Melayu, khususnya di negeri Pahang. Dapatan kajian tersebut menunjukkan masyarakat di negeri Pahang, terutama Melayu, mempunyai

pandangan yang positif terhadap bahasa Melayu, iaitu melibatkan tahap penguasaan, pengetahuan, sikap dan penerimaan bahasa Melayu, serta sikap dan pandangan terhadap kemampuan bahasa Melayu berbanding etnik yang lain.

Zamri Mahamod et al. (2020) pula mengkaji tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri bahasa Melayu dalam kalangan rakyat Malaysia, khususnya dalam sektor pendidikan. Dapatan kajian menunjukkan bahawa kaum Cina, India, Bumiputera Sabah dan Sarawak merupakan kaum yang paling rendah dari segi tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri bahasa Melayu berbanding kaum lain dalam sektor pendidikan. Hal ini sedikit sebanyak didorong oleh penekanan bahasa Inggeris dalam semua aktiviti seharian, iaitu lisan dan penulisan.

Paparan kajian-kajian terdahulu yang diketengahkan ini dapat menunjukkan tahap pelaksanaan penggunaan bahasa Melayu, khususnya dalam konteks awam dan juga sikap terhadap bahasa. Menerusi kajian terdahulu juga, aspek-aspek yang sering ditimbulkan dalam penggunaan bahasa Melayu itu telah dibincangkan, termasuklah faktor-faktor yang mendorong kepada kesalahan yang dinyatakan. Hal ini disokong oleh A. Aziz Deraman (2017), bahawa peminggiran bahasa Melayu dan kelemahan pemartabatannya di Malaysia berlaku akibat beberapa faktor, antaranya termasuklah penekanan yang berlebihan terhadap bahasa Inggeris, dan peranan serta tanggungjawab bersama yang tidak dilakukan oleh pihak-pihak berkuasa lain yang signifikan dan relevan. PBT juga dinyatakan masih gagal mendaulatkan bahasa kebangsaan dari segi penamaan, papan iklan dan papan tanda, walhal pihak ini mempunyai kuasa perlembagaan dan undang-undang sendiri. Pernyataan tokoh bahasa ini wajar diambil perhatian serius dan menuntut usaha yang lebih keras daripada semua pihak dalam usaha mengangkat nilai bahasa Melayu sebagai bahasa utama di Malaysia, sesuai dengan statusnya sebagai bahasa kebangsaan. Sehubungan dengan itu, kajian ini dijalankan untuk meneliti tahap penggunaan dan sikap terhadap bahasa kebangsaan di tempat awam, di Kuching Sarawak.

TUJUAN KAJIAN

- i. Mengenal pasti tahap penggunaan bahasa kebangsaan di tempat awam di Kuching, Sarawak
- ii. Mengetahui sikap masyarakat terhadap bahasa kebangsaan di tempat awam di Kuching, Sarawak.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini terbahagi kepada dua bahagian. Bahagian yang pertama meneliti tahap penggunaan bahasa kebangsaan (BK) di papan-papan tanda premis perniagaan, kain rentang dan gegantung di dua kawasan PBT, iaitu DBKU dan MBKS dengan menggunakan sampel yang terkumpul dalam bentuk rakaman foto. Bahagian yang kedua menggunakan kaedah soal selidik melalui *Google Form* untuk mendapatkan maklum balas sikap orang awam mengenai penggunaan BK di tempat awam. Peta 1 menunjukkan lokasi pengumpulan data di bandaraya Kuching mengikut PBT:

Sumber: <https://cws-kuching.wixsite.com/cws2015/about-kuching-north-city-hall>

PETA 1. Kawasan Pihak Berkuasa Tempatan DBKU dan MBKS

SUMBER DATA KAJIAN

Untuk kaedah pertama yang meneliti tahap penggunaan BK di papan-papan tanda premis perniagaan, kain rentang dan gegantung di dua kawasan PBT, sampel-sampel dibahagikan kepada dua jenis, iaitu (i) nama premis perniagaan dan (ii) pernyataan pada kain rentang dan gegantung. Dalam kajian ini, premis perniagaan merujuk kepada nama syarikat atau kedai yang dipamerkan di bahagian hadapan premis tersebut. Maklumat yang dinilai ialah nama syarikat atau kedai, saiz tulisan, reka letak, dan pembutiran perniagaan oleh premis tersebut. Kain rentang pula merujuk kepada pernyataan yang terdapat pada sebidang kain, kanvas dan seumpamanya yang mengandungi maklumat sesuatu produk, perkhidmatan atau notis pemberitahuan yang diletakkan di bangunan premis perniagaan atau di persimpangan jalan. Seterusnya, gegantung merujuk kepada notis atau maklumat mengenai sesuatu produk atau perkhidmatan yang dicetak di atas sebidang kain atau kanvas atau seumpamanya yang digantung secara menegak di tiang-tiang atau premis perniagaan untuk makluman orang awam. Takrifan premis perniagaan, gegantung dan kain rentang yang digunakan dalam kajian ini diadaptasi daripada kajian Zaharani Ahmad et al. (2010). Jumlah keseluruhan data yang dikumpul adalah seperti berikut; 63 papan tanda premis perniagaan dan 23 iklan gegantung dan kain rentang di PBT DBKU, dan 75 papan tanda premis perniagaan dan 75 kain rentang di PBT MBKS.

PROSEDUR

Kajian ini dilakukan dalam beberapa peringkat. Peringkat pertama melibatkan pengumpulan gambar papan tanda premis perniagaan, gegantung dan kain rentang di PBT yang berkenaan. Peringkat seterusnya melibatkan edaran *Google Form* melalui aplikasi *Whatsapp* kepada responden, dengan sasaran sebanyak 500 respons. Berikut merupakan tatacara pemprosesan dan penganalisan data, iaitu:

- a) Semua gambar yang dirakam akan disimpan dalam bentuk salinan lembut, serta dilabel mengikut jenis, zon dan PBT.
- b) Penggunaan BM pada setiap sampel diteliti secara manual berdasarkan empat ciri yang berikut: (i) jenis bahasa bahagian tajuk; (ii) penonjolan dari segi saiz tulisan/huruf; (iii) penonjolan dari segi reka letak dan susun atur; dan (iv) jenis bahasa bahagian keterangan atau pementrian.
- c) Setiap ciri diukur menggunakan nilai pemberat 0 (tidak digunakan) hingga 3 (digunakan sepenuhnya). Skor minimum bagi penggunaan BM ialah 0, dan skor maksimum bagi penggunaan BM ialah 12.
- d) Setiap ciri ini diperincikan seperti dalam Jadual 1.

JADUAL 1. Nilai Pemberat Mengikut Keutamaan Penggunaan BM

Ciri-Ciri	Nilai	Keterangan
Bahagian Tajuk	3	BM digunakan sepenuhnya
	2	BM digunakan bersama bahasa lain
	1	BM digunakan secara minimum
	0	BM tidak digunakan
Saiz Tulisan	3	BM digunakan sepenuhnya
	2	BM digunakan bersama bahasa lain
	1	BM digunakan secara minimum
	0	BM tidak digunakan
Reka letak/ Susun Atur	3	BM diletakkan di posisi atas
	2	BM diletakkan di posisi sebelah kanan
	1	BM diletakkan di bahagian lain
	0	BM tidak digunakan
Keterangan/ Pementrian	3	BM digunakan sepenuhnya
	2	BM digunakan bersama bahasa lain
	1	BM digunakan secara minimum
	0	BM tidak digunakan

Dalam kajian ini, tahap penggunaan BM dianalisis menggunakan pendekatan yang dilakukan oleh Zaharani Ahmad et al. (2010) dengan memanfaatkan data daripada dua jenis sampel, iaitu (i) papan premis perniagaan; dan (ii) iklan kain rentang dan gantung. Pengiraan tahap penggunaan BM dikategorikan mengikut kriteria; (i) Tahap Sangat Tinggi (Sangat Memuaskan – Cemerlang); (ii) Tahap Tinggi (Memuaskan – Baik); (iii) Tahap Rendah (Kurang Memuaskan – Sederhana); dan (iv) Tahap Sangat Rendah (Tidak Memuaskan – Lemah). Penilaian tahap ditentukan berdasarkan empat maklumat berikut; (i) Bahagian Tajuk; (ii) Saiz Tulisan; (iii) Reka letak/Susun Atur; dan (iv) Keterangan/Pementrian.

Seterusnya, bagi pengkategorian tahap penggunaan, markah maksimum yang boleh dicapai ialah 12, iaitu setiap kategori yang menggunakan BM sepenuhnya akan mendapat nilai 3. Untuk pengiraan ini, tahap penggunaan dikategorikan sebagai Sangat Memuaskan, Memuaskan, Kurang Memuaskan, dan Tidak Memuaskan. Pengiraan nilai dapatan kajian dikira mengikut formula, iaitu setiap 1 nilai yang diperolehi dalam mana-mana ciri-ciri tersebut berjumlah 8.3% ($1/12 \times 100 = 8.33$). Pengiraan yang sama diaplikasikan kepada setiap jumlah markah bagi mengira peratusan setiap kategori tahap. Jadual 2 memberi penerangan berkenaan skala tahap penggunaan bahasa, yang diterapkan daripada kajian Zaharani Ahmad et al. (2010).

JADUAL 2. Skala Tahap Penggunaan BM (Zaharani Ahmad et al., 2010)

Tahap Penggunaan	Skala
Sangat Memuaskan (Cemerlang)	85% ke atas
Memuaskan (Baik)	70% hingga 84%
Kurang Memuaskan (Sederhana)	50% hingga 69%
Tidak Memuaskan (Lemah)	49% ke bawah

Seterusnya, bahagian kedua yang bertujuan untuk mendapatkan data sikap orang awam mengenai penggunaan BK di tempat awam telah memanfaatkan soal selidik dalam bentuk *Google Form*. Agihan *Google Form* telah dilakukan menggunakan aplikasi *Whatsapp*. Penggunaan *Google Form* amat wajar dan sesuai dalam konteks masyarakat moden kini yang mempunyai akses internet yang mudah dan meluas. Kriteria responden ditetapkan seperti berikut; (i) masyarakat berbilang bangsa yang menetap di Sarawak; dan (ii) berumur 17 tahun ke atas. Komponen soal selidik dalam kajian ini terdiri daripada dua bahagian, iaitu bahagian A maklumat responden dan bahagian B merangkumi 19 soalan meneliti sikap orang awam mengenai penggunaan BK di tempat awam berdasarkan lima dimensi, iaitu (i) penguatkuasaan; (ii) kesetiaan bahasa; (iii) kebanggaan bahasa; (iv) norma bahasa; dan (v) iltizam (hasrat/harapan).

Bahagian A, iaitu latar belakang responden dirangka bertujuan untuk mendapatkan maklumat sosial (usia, jantina, bangsa/etnik/suku kaum), tahap pendidikan (taraf pencapaian, aliran pendidikan), dan status ekonomi (pekerjaan). Bahagian B pula terdiri daripada dimensi-dimensi khusus yang dirangka untuk mendapatkan maklumat tentang sikap masyarakat berkenaan penggunaan BK pada paparan awam di sekitar bandaraya Kuching, Sarawak. Berikut merupakan soalan bagi dimensi-dimensi tersebut:

JADUAL 3. Senarai Soalan Soal Selidik Sikap Bahasa

BIL.	DIMENSI	SOALAN PENGUKUR
a.	Penguatkuasaan	<ol style="list-style-type: none"> 1. Penggunaan bahasa kebangsaan MESTI diutamakan di semua paparan di tempat awam (taman rekreasi, bangunan kerajaan, sekolah, pusat membeli belah, hospital, dll.) di bandar ini. [Q1] 2. Permohonan kelulusan iklan yang menggunakan bahasa selain bahasa kebangsaan MESTI ditolak oleh pihak berkuasa tempatan. [Q4] 3. Penggunaan bahasa kebangsaan dalam paparan di tempat awam yang tidak mengikut peraturan WAJIB dikenakan denda oleh pihak penguasa tempatan. [Q7] 4. Tulisan bahasa kebangsaan MESTI diutamakan mengikut peraturan yang ditetapkan oleh kerajaan tempatan. [Q11] 5. Sebarang kesilapan penggunaan bahasa kebangsaan dalam paparan di tempat awam MESTI dilaporkan kepada pihak berkuasa tempatan. [Q14]
b.	Kesetiaan bahasa	<ol style="list-style-type: none"> 6. Penggunaan bahasa kebangsaan WAJIB dipertahankan dalam semua paparan di tempat awam. [Q2] 7. Bahasa kebangsaan MESTI diutamakan walaupun terdapat bahasa pelbagai kaum di negara ini. [Q12] 8. Penggunaan bahasa selain bahasa kebangsaan di tempat awam MESTI dilaporkan kepada pihak berkuasa tempatan. [Q17]

c.	Kebanggaan bahasa	9. Saya bangga penamaan premis perniagaan/bangunan di bandar ini menggunakan bahasa kebangsaan. [Q3] 10. Saya bangga penamaan taman perumahan di bandar ini menggunakan bahasa asing.[Q8] 11. Saya kecewa paparan awam di bandar ini menggunakan bahasa asing.[Q10] 12. Saya yakin paparan awam yang menggunakan bahasa Inggeris mempunyai nilai komersil. [Q13] 13. Saya yakin penggunaan bahasa kebangsaan dalam paparan awam mencerminkan identiti negara. [Q15] 14. Paparan awam yang menggunakan bahasa kebangsaan mampu memartabatkan bahasa kebangsaan di bandar ini. [Q18]
d.	Norma bahasa	15. Penggunaan bahasa rojak dalam paparan awam memberikan kesan negatif terhadap permartabatan bahasa kebangsaan. [Q5] 16. Paparan awam MESTI menggunakan bahasa kebangsaan yang betul. [Q16]
e.	Iltizam (hasrat/harapan)	17. Saya MAHU semua paparan awam mengutamakan bahasa kebangsaan. [Q6] 18. Saya bersedia memberi teguran apabila terdapat penggunaan bahasa kebangsaan yang salah pada papan tanda. [Q9] 19. Saya sanggup membantu pihak berkuasa tempatan untuk memperkasakan bahasa kebangsaan dalam paparan di tempat awam. [Q19]

Tahap respons kepada setiap item dinilai mengikut skala 1 hingga 10, iaitu skala (1) Sangat Tidak Setuju, skala (10) Sangat Setuju. Perincian skala Likert bagi membincangkan dapatan setiap item dalam soal selidik adalah seperti berikut:

SKALA LIKERT KAJIAN

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1. Kategori skala Likert:

Bil.	Julat	Kiraan	Keterangan
1.	1 hingga 3.25	$1 + 2.25 = 3.25$	Sangat Tidak Setuju
2.	3.26 hingga 5.50	$3.25 + 2.25 = 5.50$	Tidak Setuju
3.	5.51 hingga 7.75	$7.75 = 2.25 + 5.51$	Setuju
4.	7.76 hingga 10.00	$7.75 + 2.25 = 10.00$	Sangat Setuju

- Contoh pengiraan skor secara umum adalah seperti di bawah:

Jika ambil skor paling tinggi, iaitu 10 ditolak dengan skor paling rendah, iaitu 1, maka $10 - 1 = 9$.

Nilai 9 pula dibahagikan dengan julat skor, iaitu 4, maka $9 \div 4 = 2.25$.

2.25 ialah nilai yang dikategorikan dalam skala Likert.

$$10 - 1 = 9$$

$$9 \div 4 = 2.25$$

Huraian sikap masyarakat terhadap BK terbahagi kepada dua bahagian, iaitu (i) analisis secara keseluruhan dan (ii) analisis mengikut lima dimensi yang telah ditetapkan. Analisis kajian akan memfokus kepada sikap penduduk Sarawak terhadap penggunaan BK di tempat awam di bandaraya Kuching Utara dan Selatan. Untuk tujuan kajian ini, skor 1 hingga 3 dikategorikan sebagai Sangat Tidak Setuju (STS), skor 4 hingga 5 dikategorikan sebagai Tidak Setuju (TS) dan skor 6 hingga 7 dikategorikan sebagai Setuju (S) dan skor 8 hingga 10 dikategorikan sebagai Sangat Setuju (SS). Bagi tujuan analisis dapatan STS dan TS diklasifikasikan sebagai Tidak Setuju, manakala S dan SS dikelompokkan sebagai Setuju.

DAPATAN KAJIAN

Dapatan kajian dalam makalah ini terbahagi kepada dua, iaitu berkaitan tahap penggunaan BK dan sikap masyarakat terhadap BK di tempat awam. Kedua-dua dapatan dalam kajian ini memperlihatkan realiti dan persepsi masyarakat berkaitan BK di kawasan DBKU dan MBKS Sarawak.

TAHAP PENGGUNAAN BK DI TEMPAT AWAM

Sebanyak 237 paparan awam di kawasan DBKU dan MBKS telah dianalisis berdasarkan tahap penggunaan BK, iaitu melibatkan 138 papan premis perniagaan dan 99 iklan kain rentang dan gegantung.

PAPAN PREMIS PERNIAGAAN

Papan premis perniagaan di kawasan pentadbiran DBKU yang dianalisis ialah sebanyak 63, manakala papan premis perniagaan di kawasan MBKS pula ialah sebanyak 75. Menerusi analisis yang dijalankan di kedua-dua kawasan pentadbiran ini didapati tahap penggunaan BK majoritinya sangat rendah. Hal ini boleh dilihat menerusi Jadual 4. Hasil dapatan menunjukkan sebanyak 30.1% papan premis perniagaan DBKU mendapat skor Sangat Rendah, iaitu 0-3, 28.5% mendapat skor Rendah, iaitu 4-6, 25.3% mendapat skor Tinggi, iaitu pada nilai 7-9 dan 15.8% skor Sangat Tinggi pada nilai 10-12.

Dapatan yang sama juga boleh dilihat menerusi peratusan penggunaan BK di papan premis perniagaan MBKS. Hasil analisis mendapati tahap penggunaan BK Sangat Rendah dan Tidak Memuaskan. Sebanyak 49.3% mendapat skor Sangat Rendah dengan nilai 0-3, 17.3% mendapat

skor Rendah dengan nilai 4-6, 25.3% skor Tinggi nilai 7-9 dan 8% skor Sangat Tinggi dengan nilai 10-12.

JADUAL 4. Peratusan Tahap Penggunaan BK di Papan Premis Perniagaan Mengikut PBT

Sampel	Skor	DBKU		MBKS	
		Bil	%	Bil	%
Papan Premis Perniagaan	SR	19	30.1	37	49.3
	R	18	28.5	13	17.3
	T	16	25.3	19	25.3
	ST	10	15.8	6	8
Jumlah		63	100	75	100

Dapatan ini menunjukkan penggunaan BK pada papan premis perniagaan bagi kedua-dua PBT memperoleh peratusan yang sangat tinggi bagi tahap Sangat Rendah. Berdasarkan analisis, didapati kebanyakan pengusaha perniagaan tidak mengutamakan BK dan cenderung menggunakan bahasa lain seperti bahasa Inggeris dan bahasa Cina. Selain itu, menerusi dapatan papan premis perniagaan menunjukkan BK tidak diutamakan atau digunakan secara minimum pada bahagian tajuk, saiz tulisan, reka letak, dan pementakan. Hasil kajian ini menunjukkan para pengusaha perniagaan tidak memberi keutamaan kepada BK dalam periklanan mereka. Oleh hal yang demikian, hasil dapatan jelas menunjukkan tahap penggunaan BK pada papan premis perniagaan bagi kedua-dua PBT berada pada kadar penggunaan yang sangat rendah dan tidak memuaskan dalam semua sampel data yang dikaji.

KAIN RENTANG DAN GEGANTUNG

Terdapat sebanyak 23 kain rentang dan gegantung di kawasan pentadbiran DBKU dan 75 di MBKS telah dianalisis. Jadual 5 menunjukkan peratusan tahap penggunaan BK pada kain rentang dan gegantung mengikut PBT.

JADUAL 5. Peratusan Tahap Penggunaan BK pada Kain Rentang dan Gegantung Mengikut PBT

Sampel	Skor	DBKU		MBKS	
		Bil	%	Bil	%
Kain Rentang & Gegantung	SR	7	30.4	45	60
	R	3	13	7	9.3
	T	2	8.6	5	6.6
	ST	11	47.8	18	24
Jumlah		23	100	75	100

Hasil analisis menunjukkan tahap penggunaan BK yang Sangat Tinggi pada kain rentang dan gegantung di DBKU, iaitu 47.8%, manakala bagi skor-skor yang lain pula ialah 8.6% untuk skor Tinggi, 30.4% untuk Sangat Rendah, dan 13% untuk skor Rendah. Analisis ini menunjukkan penggunaan BK pada iklan kain rentang dan gegantung yang ditemui sekitar kawasan pentadbiran ini mempamerkan tahap penggunaan yang sangat memuaskan.

Seterusnya, dapatan bagi kawasan pentadbiran MBKS menunjukkan keadaan yang sedikit berbeza. Tahap penggunaan BK di kain rentang dan gegantung mendapat skor Tinggi 6.6%, skor Sangat Tinggi 24%, skor Sangat Rendah 60%, dan skor Rendah 9.3%. Hasil analisis menunjukkan bahawa kebanyakan iklan kain rentang dan gegantung di kawasan pentadbiran MBKS tidak

memberikan keutamaan kepada bahasa Melayu dari segi perkataan, huruf, dan saiz. Hal ini menunjukkan tahap penggunaan bahasa dalam kalangan pengusaha perniagaan di kawasan pentadbiran MBKS dikategorikan sebagai Tidak Memuaskan dalam mengiklankan sesuatu produk, barangan atau perkhidmatan mereka. Keadaan ini jelas dilihat pada sebahagian besar iklan kain rentang dan gegantung yang lebih mengutamakan bahasa lain seperti bahasa Inggeris dan bahasa Cina. Keadaan ini secara tidak langsung menunjukkan kepentingan bahasa Melayu pada paparan awam khususnya kain rentang dan gegantung pada tahap kurang memuaskan atau sederhana bagi kawasan pentadbiran DBKU dan pada tahap tidak memuaskan atau lemah bagi kawasan MBKS.

SIKAP MASYARAKAT TERHADAP BK DI TEMPAT AWAM

Responden dalam soal selidik ini terdiri daripada pelbagai suku kaum dan bersifat rencam, iaitu antaranya Melayu Sarawak, Iban, Melanau, Bidayuh, Orang Sungai, Kedayan, Cina, India, Dusun, Jawa, Kadazan, Kenyah, Lun Bawang, dan sebagainya yang menetap di daerah Kuching, Sarawak. Responden dalam kajian ini menuturkan bahasa Melayu, dialek Melayu Sarawak, bahasa Iban, bahasa Melanau, bahasa Bidayuh, bahasa Cina, bahasa Tamil, dan lain-lain. Dari segi usia pula, responden terdiri daripada dua peringkat, iaitu antara 17 tahun ke atas, yang mempunyai pecahan jantina yang kurang seimbang antara lelaki (39.9%) dan perempuan (60.1%), sementara tahap pendidikan juga mempunyai pecahan responden yang bersifat rencam. Taburan responden daripada pelbagai aspek sosial, pendidikan dan status ekonomi boleh diteliti menerusi Jadual 6.

JADUAL 6. Taburan Responden (N=531)

Demografi	Perincian	Bil	%
Gender	Lelaki	212	39.9
	Perempuan	319	60.1
Taraf Pendidikan	Tidak Bersekolah	0	0
	Sekolah Rendah	1	0.19
	Sekolah Menengah	106	20
	Institut Pendidikan Guru	13	2.4
	Kolej	31	5.6
	Universiti	381	71.8
Aliran Pendidikan	Sekolah Kebangsaan (SK)	359	67.4
	Sekolah Jenis Kebangsaan (SJK)	36	6.8
	Sekolah Agama	46	8.7
	Sekolah Persendirian	4	0.8
	Lain-lain	86	16
Pekerjaan	Awam	210	39.5
	Swasta	79	14.9
	Sendiri	39	7.3
	Pelajar	181	34.1
	Lain-lain	22	4.1

Terdapat lima dimensi, iaitu penguatkuasaan, kesetiaan bahasa, kebanggaan, norma bahasa dan iltizam (hasrat/harapan) yang dibincangkan dalam dapatan ini. Dapatan memfokuskan tentang sikap masyarakat khususnya di bandaraya Kuching Utara dan Selatan terhadap penggunaan BK, seperti dalam Jadual 7.

JADUAL 7. Dapatan Sikap Terhadap BK di Tempat Awam di Bandaraya Kuching

Dimensi	Item	Setuju		Tidak Setuju	
		Bil	%	Bil	%
Penguatkuasaan	1	497	93.5	34	6.4
	2	504	95	27	5
	3	409	77	122	23
	4	478	90	53	10
	5	467	88	64	12
Kesetiaan Bahasa	6	495	93.2	36	6.8
	7	471	88.7	60	11.3
	8	395	74.4	136	25.6
Kebanggaan	9	497	93.5	34	6.4
	10	163	30.6	368	69.4
	11	358	67.4	173	32.5
	12	398	75	133	25
	13	499	94	32	6
	14	500	94.5	31	5.8
Norma Bahasa	15	452	85.1	79	14.8
	16	511	96	20	4
Iltizam (Hasrat/Harapan)	17	449	84.5	82	15.4
	18	444	83.6	87	16.3
	19	455	85.6	76	14.4

PENGUATKUASAAN

Penguatkuasaan ialah perihal mulai berlakunya (peraturan, undang-undang dan sebagainya) taraf (kedudukan) sebagai sesuatu yang boleh ditentukan kesahannya (Kamus Dewan: 2007). Menurut Orman (dalam Norazuna Norahim, 2017), penguatkuasaan ialah penggubalan undang-undang dan peraturan atau suatu ketetapan rasmi tentang pemakaian bahasa serta pengurusan sumber-sumber linguistik dalam sesebuah negara oleh kerajaan atau organisasi politik tertentu. Perancangan bahasa pula ialah sebahagian daripada dasar bahasa berbentuk intervensi yang dirancang secara sistematik, yang akan mengubah pola penggunaan bahasa dalam masyarakat.

Dalam soal selidik kajian, item 1 hingga 5 diklasifikasikan bawah dimensi penguatkuasaan. Daripada Jadual 7, didapati bahawa responden menyokong penguatkuasaan BK dalam setiap paparan di tempat awam, iaitu lima item menunjukkan respons terhadap persetujuan yang tinggi berbanding tidak bersetuju. Item 1 berkaitan keutamaan BK pada semua paparan di tempat awam (taman rekreasi, bangunan kerajaan, sekolah, pusat membeli-belah, hospital, dan sebagainya) mendapat tahap persetujuan sebanyak 93.5%. Item 2, iaitu penolakan permohonan kelulusan iklan menggunakan bahasa selain BK oleh PBT, mendapat persetujuan daripada 504 orang responden (95%). Selain itu, item 3 yang menyatakan keperluan mendenda pemilik paparan awam yang tidak mengikut peraturan bahasa menunjukkan peratusan persetujuan yang tinggi daripada responden, iaitu sebanyak 77%. Sementara itu, item 4 dan item 5 juga mencatatkan kadar persetujuan responden yang tinggi, iaitu 90% dan 88% bagi keutamaan menggunakan tulisan BK mengikut peraturan yang ditetapkan oleh PBT. Responden turut menyatakan komitmen untuk melaporkan kepada PBT sebarang kesilapan penggunaan BK di paparan awam. Tahap persetujuan yang tinggi melibatkan item dalam dimensi penguatkuasaan mencerminkan sikap yang positif dalam kalangan masyarakat di Kuching, Sarawak. Walau bagaimanapun, terdapat responden yang tidak menyokong penguatkuasaan BK pada paparan di tempat awam.

Penguatkuasaan secara amnya merujuk kepada undang-undang dan akta yang telah diluluskan oleh pihak kerajaan dan diturunkan kuasa pelaksanaan kepada pelbagai lapisan PBT. Undang-undang dan akta ini dijadikan panduan khusus kepada masyarakat umum. Sejalan dengan matlamat ini, didapati bahawa hampir keseluruhan dapatan menunjukkan masyarakat menyokong penguatkuasaan BK, malah sanggup mengambil bahagian dalam memartabatkan dan melestarikan BK. Walaupun terdapat sebahagian kecil masyarakat yang seakan kurang menyokong pelaksanaan atau keperluan menggunakan BK, namun jumlahnya amat sedikit.

KESETIAAN BAHASA

Kesetiaan bahasa bermaksud perihal setia, keteguhan hati dan ketaatan terhadap bahasa kebangsaan (Kamus Dewan, 2007). Kesetiaan bahasa mendorong masyarakat suatu bahasa mempertahankan dan melindungi bahasanya daripada pengaruh bahasa lain. Responden secara umumnya didapati mempunyai tahap kesetiaan terhadap BK yang sangat tinggi. Hal ini dicerminkan dalam dapatan kajian, iaitu hampir keseluruhan responden sangat bersetuju (93.2%) mewajibkan penggunaan BK dalam paparan di tempat awam. Walau bagaimanapun, terdapat segelintir responden (6.8%) merasakan penggunaan BK dalam paparan di tempat awam tidak perlu diwajibkan.

Walaupun terdapat pelbagai bahasa dan dialek di Sarawak, BK tetap berperanan sebagai bahasa rasmi, di samping berfungsi sebagai bahasa ilmu dan turut menjadi salah satu bahasa yang menyatukan masyarakat pelbagai etnik. Menerusi soal selidik item 7, didapati sebahagian besar responden menunjukkan sikap yang positif terhadap keperluan mengutamakan BK, iaitu 88.7%, walaupun terdapat bahasa pelbagai kaum di negara ini. Sikap yang positif ini mencerminkan penerimaan dan kesetiaan yang amat tinggi. Walaupun demikian, terdapat 11.3% responden yang tidak bersetuju untuk mengutamakan BK.

Kesetiaan yang amat tinggi terhadap BK juga digambarkan dengan jelas apabila 395 orang (74.4%) responden menyatakan persetujuan untuk melaporkan kepada pihak berkuasa tempatan berkenaan penggunaan bahasa selain BK dalam paparan di tempat awam. Seramai 136 orang (25.6%) responden pula berpendapat perkara ini tidak perlu dijadikan isu atau dilaporkan kepada pihak berkuasa tempatan. Walaupun terdapat segelintir yang tidak bersetuju, namun secara keseluruhan jelas sebahagian besar responden menunjukkan tahap kesetiaan yang tinggi dalam mempertahankan dan memartabatkan BK. Dapatan ini juga jelas menunjukkan bahawa responden di Kuching, Sarawak khususnya mempunyai sikap kesetiaan terhadap BK yang menebal.

KEBANGGAAN BAHASA

Dimensi kebanggaan bahasa merujuk perasaan yang mendorong individu melestarikan dan memantapkan pengetahuan dalam BK sebagai lambang identiti dan kesatuan masyarakat. Dimensi ini diwakili enam item dalam soal selidik. Keenam-enam item tersebut mencerminkan keyakinan masyarakat terhadap bahasa kebangsaan serta kemahuan mereka melihat bahasa kebangsaan digunakan secara betul dan meluas di tempat awam.

Item 9 menunjukkan responden sangat bangga (93.5%) dengan penggunaan BK dalam penamaan premis perniagaan dan bangunan di sekitar bandaraya Kuching. Berdasarkan dapatan kajian bagi item 10, iaitu perasaan bangga dengan penggunaan bahasa asing sebagai penamaan taman perumahan, sebanyak 69.4% responden menjawab tidak setuju, manakala 30.6% bersetuju dengan pernyataan tersebut. Begitu juga dengan dapatan item 11 tentang paparan awam di bandar

yang menggunakan bahasa asing, sebanyak 67.4% responden merasa bangga dengan penamaan premis perniagaan dan bangunan menggunakan bahasa kebangsaan, dan 32.5% tidak setuju dengan pernyataan tersebut.

Item 13 yang menyatakan keyakinan dengan penggunaan BK dapat melambangkan identiti negara, mendapat 94% persetujuan responden. Dapatan ini amat signifikan kerana cerminan sikap yang positif ini dapat menyumbang ke arah keberkesanan penggunaan BK dalam paparan awam. Meskipun semangat kebanggaan terhadap bahasa kebangsaan didapati amat memuaskan dalam kajian ini, dapatan turut menunjukkan bahawa kebanyakan responden sangat setuju dengan nilai komersil yang dimiliki bahasa Inggeris dan peranannya apabila digunakan pada paparan awam. Keadaan ini dapat dilihat menerusi dapatan kajian yang memaparkan peratusan sangat setuju yang tinggi (75%).

NORMA BAHASA

Norma merujuk kepada peraturan atau ketentuan yang telah menjadi kebiasaan yang dijangka akan dipatuhi oleh setiap anggota masyarakat (Kamus Dewan Edisi Ke-4, 2007). Norma bahasa ialah kesedaran adanya norma bahasa yang mendorong orang menggunakan bahasanya dengan cermat dan santun. Ia merupakan faktor yang sangat besar pengaruhnya terhadap kegiatan menggunakan bahasa. Sehubungan dengan itu, dimensi ini wajar dibincangkan untuk melihat sikap masyarakat terhadap penggunaan BK di tempat awam.

Dalam dimensi norma bahasa, item 15 meneliti pendapat khalayak berkaitan kesan negatif penggunaan bahasa rojak dalam paparan awam terhadap pemartabatan BK. Bahasa rojak yang merujuk kepada pencampuran bahasa Melayu dan bahasa Inggeris dianggap sebagai cerminan sikap dan ketidakpercayaan rakyat Malaysia terhadap bahasa Melayu, dan penggunaan bahasa kebangsaan (Mohd. Syuhadi & Aliffluhman, 2018). Kajian ini mendapati majoriti responden, iaitu sebanyak 85.1% menyatakan mereka bersetuju penggunaan bahasa rojak dalam paparan awam memberikan kesan negatif terhadap pemartabatan BK. Hal ini memberi gambaran bahawa responden peka dengan kepentingan untuk menjaga dan menyokong penggunaan BK yang betul.

Item 16 turut menyokong dapatan tersebut. Item ini menjawab persoalan sama ada responden merasakan paparan awam mesti menggunakan BK yang betul. Sebanyak 96% responden bersamaan dengan 511 orang bersetuju dengan pernyataan tersebut. Hal ini menunjukkan bahawa responden menghormati penggunaan BK yang betul dalam kehidupan seharian terutamanya dalam paparan awam. Umum mengetahui paparan awam merupakan satu wadah untuk menyampaikan maklumat kepada khalayak, justeru penggunaan bahasa yang betul pada paparan awam amat penting kerana ia turut merupakan inisiatif kerajaan, iaitu sebagai salah satu tanggung jawab sosial untuk mendidik masyarakat.

ILTIZAM (HASRAT/HARAPAN)

Iltizam ialah keterlibatan secara bersungguh-sungguh dan penuh tanggungjawab dalam melaksanakan sesuatu komitmen dan usaha (Kamus Dewan Edisi Ke-4, 2007). Dalam kajian ini, iltizam ditakrifkan sebagai kecintaan yang kuat terhadap tanah air melalui penamaan kawasan, jalan dan bangunan dengan menggunakan BK dan nama-nama tempatan.

Iltizam yang utuh digambarkan oleh responden menerusi persetujuan sebanyak 84.5% yang menyatakan kemahuan agar semua paparan di tempat awam mengutamakan BK bagi item 17. Walau bagaimanapun, 15.4% responden menolak penggunaan BK sepenuhnya. Hal ini

berkemungkinan berlaku disebabkan oleh penggunaan bahasa Inggeris yang agak meluas dalam penamaan taman perumahan, bangunan dan jalan-jalan di negeri Sarawak.

Menerusi item 18, responden menyatakan kesediaan yang tinggi (83.6%) untuk memberi teguran sekiranya terdapat kesalahan bahasa pada papan tanda. Walaupun begitu, masih terdapat segelintir masyarakat (16.3%) yang tidak menganggap kesalahan bahasa itu perlu diberikan teguran. Fenomena ini berkemungkinan terjadi apabila kesalahan bahasa itu tidak dilihat sebagai sesuatu yang perlu diberikan perhatian dan tanggungjawab itu diserahkan sepenuhnya kepada PBT.

Keterlibatan dalam membantu PBT dalam menjalankan tanggungjawab memperkasakan BK juga jelas tergambar dalam dapatan item 19. Hasil kajian menunjukkan sebahagian besar responden bersetuju (85.6%) dan sanggup membantu PBT dalam proses memartabatkan BK. Kesanggupan responden untuk melaporkan kesalahan-kesalahan bahasa pada papan tanda kepada PBT menggambarkan iltizam yang tinggi terhadap BK. Sungguhpun demikian, terdapat juga responden (14.4%) yang mungkin berpendapat tugas memperkasakan BK di tempat awam merupakan tugas dan tanggungjawab PBT sahaja dan mengambil sikap tidak endah.

Sebagai rumusan, responden kajian menunjukkan sikap yang positif dan menyokong pemartabatan BK dalam paparan awam. Walaupun tahap penggunaan BK adalah rendah dan tidak memuaskan, namun dari segi maklum balas berkaitan sikap, responden menunjukkan kecintaan dan memandang tinggi taraf BK yang menjadi identiti dan jati diri rakyat Malaysia.

PERBINCANGAN

Rumusan hasil kajian memaparkan realiti tahap penggunaan BK yang kurang diutamakan, khususnya di bandaraya Kuching, Sarawak. Penemuan ini hampir menyamai dapatan kajian Zaharani Ahmad et al. (2010) yang menunjukkan tahap penggunaan BM pada paparan awam (nama premis perniagaan, premis perkhidmatan, nama tempat kediaman, pernyataan pada papan tanda, iklan, nama jalan, nama bangunan, pernyataan pada kain rentang, dan pernyataan pada gegantung) di Zon Malaysia Timur, khususnya di Sarawak mempunyai tahap yang tidak memuaskan pada semua jenis PBT mahupun pada peringkat kebangsaan. Didapati bahawa Zon Malaysia Timur masih jauh ketinggalan dan berada pada tahap tidak memuaskan (38.4%). Walaupun tempoh lebih sepuluh tahun telah berlalu daripada kajian ini, namun tahap penggunaan BK masih lemah dan tidak diutamakan, khususnya di Malaysia Timur. Hal ini menunjukkan bahawa walaupun negara Malaysia telah mencapai kemerdekaan yang ke-64 tahun, tahap penggunaan BK sebagai bahasa rasmi negara masih jauh ketinggalan dan tidak diutamakan.

Selain itu, kajian Masitah Muhammadin et al. (2018) berkaitan penggunaan bahasa Melayu pada papan nama premis perniagaan di sekitar bandaraya Kuala Terengganu juga menunjukkan dapatan yang sama seperti kajian ini, iaitu tahap penggunaan BM pada papan tanda memaparkan peratusan yang paling tinggi ialah tidak mengutamakan BM, iaitu sebanyak 50%, manakala tahap pematuhan tatabahasa pula menunjukkan bahawa tahap tidak patuh lebih tinggi berbanding tahap patuh. Kajian tersebut menunjukkan peniaga yang menjalankan aktiviti perniagaan di sekitar bandaraya Kuala Terengganu daripada pelbagai jenis kategori perniagaan didapati tidak mematuhi penggunaan BM pada papan tanda mereka walaupun mereka sedia maklum atau mengetahui tentang syarat-syarat yang perlu dipatuhi dalam pemasangan papan tanda dan menggunakan BM dengan baik setelah mendapat rujukan daripada pihak DBP dan PBT. Namun begitu, hanya sebilangan kecil peniaga yang mematuhinya.

Hasil kajian tahap penggunaan BK di paparan awam sekitar Kuching, Sarawak yang tidak memuaskan agak bertentangan dengan hasil kajian berkaitan sikap masyarakat terhadap penggunaan BK berdasarkan lima dimensi yang diteliti. Secara keseluruhan, dapatan tentang sikap masyarakat menunjukkan keseluruhan masyarakat berbilang bangsa menyokong dan mempunyai sikap yang positif dalam usaha pihak kerajaan memartabatkan dan melestarikan BK dalam konteks penggunaan pada paparan awam sekitar Kuching, Sarawak. Jika dilihat sebagai contoh dalam dimensi penguatkuasaan, di Semenanjung Malaysia, undang-undang kecil iklan terletak di bawah Akta Kerajaan Tempatan 1976. Bahagian II akta ini memfokus kepada bahasa iklan. Dalam bahagian bahasa iklan terdapat empat bahagian, iaitu Perkara 3 (Bahasa Iklan), Perkara 4 (Penggunaan Bahasa Kebangsaan yang betul), Perkara 5 (Iklan minuman keras, arak dan bir) dan Perkara 6 (Penggunaan tanda Halal). Begitu juga halnya di Sarawak, iaitu dalam *The Sarawak Government Gazette Part IV* (2012) yang menyatakan bahawa iklan boleh ditulis menggunakan BK atau bahasa selain BK. Sekiranya BK digunakan bersama-sama bahasa lain, maka perkataan atau huruf dalam BK harus diberikan keutamaan dari segi saiz, warna dan kedudukan. Penguatkuasaan dalam Perkara 3 juga memberi kuasa kepada PBT untuk memberikan notis secara bertulis akan keperluan untuk membetulkan kesilapan bahasa dalam sesuatu iklan.

Perbincangan berkaitan penguatkuasaan yang difokuskan ini mengkhusus kepada dua perkara dalam akta yang diketengahkan, iaitu Perkara 3 dan Perkara 4. Dalam Perkara 3 (Bahasa Iklan), akta ini merumuskan setiap iklan hendaklah menggunakan BK, atau sekiranya menggunakan bahasa lain hendaklah digunakan bersama-sama dengan BK, di samping empat perkara lain yang berkaitan dengan peraturan atau akta pengiklanan. Perkara 4 pula menegaskan penggunaan BK yang betul. Oleh itu, menerusi kajian tahap penggunaan BK pada paparan awam (nama premis perniagaan, pernyataan pada kain rentang dan gegantung), didapati kebanyakan penggunaan tidak mengikut akta PBT yang telah diwartakan bagi kedua-dua perkara ini. Sebagai contoh, Gambar 1 menunjukkan bukan sahaja Perkara 3 (Bahasa Iklan) dan Perkara 4 (Penggunaan bahasa Kebangsaan yang betul) dalam Akta Kerajaan Tempatan 1976 tidak digunakan, malah menerusi *The Sarawak Government Gazette Part IV* (2012) bawah pengiklanan Perkara 3(1) yang ternyata undang-undang ini memberikan ruang yang sama antara bahasa Melayu dan bahasa lain untuk digunakan dalam sesuatu iklan, namun terdapat penegasan akan keperluan mengutamakan bahasa Melayu dari segi perkataan, huruf, saiz, dan warna supaya lebih menyerlah atau menonjol daripada bahasa-bahasa lain. Maka jika dilihat daripada takrifan undang-undang periklanan ini, jelas bahawa penamaan premis perniagaan ini gagal mengikut ketetapan undang-undang. Gambar 1 merupakan salah satu contoh daripada sebilangan besar iklan (sama ada penamaan premis perniagaan, pernyataan pada kain rentang dan gegantung) yang tidak mematuhi atau tidak mengendahkan peraturan PBT yang telah ditetapkan.

GAMBAR 1. Pernyataan Premis Perniagaan DBKU Menggunakan BM pada Tahap Sangat Rendah

Menariknya, kajian aspek sikap pula jelas menunjukkan dapatan yang bertentangan dengan dapatan bagi tahap penggunaan paparan awam di bandaraya Kuching, Sarawak. Hasil dapatan jelas menunjukkan responden secara majoriti bersetuju iklan di tempat awam tidak harus menggunakan bahasa asing. Mereka juga menegaskan bahawa PBT bertanggungjawab untuk tidak meluluskan permohonan iklan dalam bahasa selain BK. Hal ini dapat digambarkan daripada hasil soal selidik, iaitu sebanyak hampir 95% responden yang bersetuju. Responden selebihnya berpendapat penggunaan bahasa asing boleh dipertimbangkan dalam pengiklanan. Ketidaksetujuan responden sebanyak 5% berkemungkinan berpunca daripada sikap masyarakat yang kurang yakin dengan BM dan lebih cenderung kepada bahasa Inggeris. Hal ini seiring dengan pernyataan Nik Safiah Karim (2017) yang menegaskan bahawa golongan yang lebih cenderung kepada bahasa Inggeris terdiri daripada mereka yang berpendidikan dalam bahasa Inggeris, juga mereka yang sangsi terhadap kejayaan BM. Selain faktor tersebut, globalisasi juga memainkan peranan penting dalam pemilihan bahasa kerana bahasa Inggeris merupakan bahasa tinggi digunakan oleh masyarakat dunia.

Sikap masyarakat dari segi kesetiaan bahasa pula menunjukkan bahawa masyarakat mempunyai sikap yang sangat positif terhadap BK. Sikap bahasa ini mempunyai perkaitan erat dengan soal pemilihan, peralihan dan pengekalan bahasa seseorang, Holmes, 2001; Fasold, 1984 (dalam Idris Aman, Mohammad Fadzeli Jaafar & Norsimah Mat Awal, 2015). Oleh hal yang demikian, dapatan menunjukkan bahawa majoriti responden menyatakan tentang keutamaan, kewajipan dan kemestian penggunaan BK pada semua paparan di tempat awam walaupun terdapat bahasa pelbagai kaum di negara ini. Pemilihan dan pelestarian BK bagi responden ini menunjukkan kesetiaan terhadap BK. Hal ini bersesuaian dengan pendapat Nik Safiah Karim (2017) yang menyatakan dalam konteks BK, negara kita terdapat sikap yang nyata terhadapnya. Bagi yang menyokong dasar bahasa sikap yang bersifat kesetiaan bahasa, kebanggaan terhadap BK dan kesedaran akan norma wujud dan dipegang dengan penuh keyakinan. Namun begitu, selari dengan sikap yang bersifat positif, terdapat juga sikap yang bertentangan terhadap BK. Lazimnya, sikap ini datangnya daripada golongan yang tidak bersetuju dan tidak menerima BM sebagai bahasa rasmi negara, apatah lagi sebagai ilmu pengetahuan moden. Kedudukan BM sebagai BK dan bahasa rasmi sebagaimana yang termaktub dalam perlembagaan negara sering dianggap sebagai mengancam pertumbuhan bahasa lain. Namun demikian, pandangan ini tidak tepat kerana

Perkara 152(1) dalam Perlembagaan Persekutuan jelas menegaskan bahawa “tiada seorangpun boleh dilarang atau ditahan daripada menggunakan (bagi apa-apa maksud, lain daripada maksud rasmi) atau daripada mengajar atau belajar, apa-apa bahasa lain”. Dalam kajian ini, tahap kesetiaan yang dimanifestasikan dalam perolehan data tidak sama dengan kesetiaan bahasa atau solidariti dalam kelompok seperti yang diperlihatkan oleh masyarakat Jepun, iaitu kesetiaan bahasa dalam semua situasi rasmi dan tidak rasmi termasuk apabila melibatkan mereka yang tidak memahami bahasa itu. Sikap setia kepada bahasa mereka amat kuat dan mengatasi pertimbangan lain (Nik Safiah Karim, 2017).

Hal yang sama boleh dilihat menerusi dapatan bagi dimensi kebanggaan bahasa, jelas menunjukkan sebilangan besar masyarakat di bandaraya Kuching, Sarawak amat bangga menggunakan BK bagi penamaan premis perniagaan, bangunan, taman perumahan, dan sebagainya yang secara tidak langsung dapat menonjolkan identiti negara bangsa. Hal ini menunjukkan persamaan dari sudut kebanggaan bahasa melibatkan dialek yang pernah dijalankan pengkaji terdahulu, iaitu sebanyak 88% masyarakat di Negeri Sembilan merasa bangga dengan dialek yang dituturkan dan dimiliki (Idris Aman, Mohammad Fadzeli Jaafar & Norsimah Mat Awal, 2015). Walaupun demikian, dapatan ini bertentang dengan realiti tahap penggunaan BK di tempat awam sekitar bandaraya Kuching, Sarawak. Contohnya, penamaan bangunan seperti pusat membeli belah di sekitar Kuching, Sarawak sebahagian besarnya menggunakan bahasa Inggeris, seperti *The Spring*, *The Summer*, *Viva City*, *Boulevard Shopping Mall*, *CityONE Megamall*, *E-mart*, dan sebagainya. Sebaliknya, pusat membeli belah era tahun 2000 ke bawah di sekitar bandaraya Kuching dinamakan dengan identiti Sarawak itu sendiri, sebagai contoh Tun Jugah (2000) dan Wisma Seberkas (1985) (Borneopost.com, 2012). Dua penamaan bangunan ini wajar menjadi contoh bagi penamaan bangunan-bangunan yang lain. Seharusnya, kebanggaan terhadap identiti bangsa dan bahasa itu terus segar dan utuh hingga kini, namun ia tidak menjadi realiti. Istilah *lingua franca* amat tepat bagi bahasa Inggeris pada masa ini, kerana digunakan di seluruh dunia sebagai perhubungan: di kawasan kita, di bandar, di pelabuhan dan di desa, bahasa Inggeris digunakan dengan amat meluas (Nik Safiah Karim, 2017). Hal yang sama boleh dilihat bagi kebanyakan pernyataan kain rentang bagi dua PBT menunjukkan tahap penggunaan yang sangat rendah dalam BM, misalnya seperti dalam Gambar 2.

GAMBAR 2. Iklan Kain Rentang MBKS Menggunakan BM pada Tahap Sangat Rendah

Meskipun semangat kebanggaan terhadap BK didapati amat baik dalam kajian ini, dapatan turut menunjukkan kebanyakan responden sangat setuju dengan nilai komersil yang dimiliki bahasa Inggeris dan peranannya apabila digunakan pada paparan awam. Hal ini turut disokong hujahan Zaitul Azma Zainon Hamzah (dalam Nik Safiah Karim, 2017), yang berpendapat bahawa dari segi ekonomi, bahasa Inggeris terus menjadi bahasa komunikasi urus niaga di pihak kerajaan dan perniagaan pada peringkat negara serta komunikasi pada peringkat antarabangsa.

Dari segi norma dan iltizam, kajian ini jelas menunjukkan bahawa masyarakat menyedari akan norma bahasa yang mendorong individu menggunakan bahasa yang cermat, betul dan santun serta keterlibatan secara bersungguh-sungguh. Hal ini dapat dilihat menerusi dapatan soal selidik terhadap 531 orang responden yang sangat positif bagi kesemua item yang diteliti. Semangat patriotisme terhadap BK ini mendorong masyarakat untuk terlibat sama dalam membantu PBT memperkasakan dan memartabatkan BK dalam paparan awam di sekitar bandaraya Kuching, Sarawak. Responden yang rata-ratanya berusia 19 ke atas, berpendidikan tinggi dan mempunyai latar belakang pekerjaan di sektor awam dalam kajian ini mempunyai perasaan cinta yang utuh terhadap BK yang dapat diterjemahkan menerusi hasil dapatan ini. Iltizam yang tinggi ini juga perlu dimiliki oleh semua pihak terutamanya dalam kalangan pemain industri di negara kita. Hal ini sangat penting untuk merealisasikan hasrat pihak kerajaan agar penggunaan BK pada semua paparan awam dapat dicapai. Malah, dengan taraf BM sebagai bahasa rasmi negara menjadikan ia salah satu jentera penggerak pentadbiran negara. Maka, setiap warganegara mempunyai tanggungjawab untuk sentiasa memastikan kejayaan dan kelestarian bahasa Melayu dan mempunyai sikap bangga dan setia terhadap bahasa kebangsaan Awang Sariyan (2014).

Implikasinya, sungguhpun responden kajian ini bersikap positif terhadap kepentingan pemartabatan BK di tempat awam, iaitu yang didorong oleh rasa bangga akan status bahasa Melayu sebagai bahasa rasmi negara dan menjadi simbol identiti kepada warganya, namun tahap penggunaan BK sendiri di tempat-tempat awam dalam penggunaan papan tanda, premis perniagaan dan seumpamanya didapati rendah dan kurang memuaskan. Hal ini menampakkan bahawa perlunya usaha yang lebih gigih daripada pelbagai pihak terutamanya PBT untuk terus mengukuhkan penggunaan BK di kawasan pentadbirannya menerusi usaha-usaha pemantapan dan penguatkuasaan undang-undang. Semua pihak daripada pelbagai peringkat usia, pendidikan dan pekerjaan berperanan penting dalam memartabatkan bahasa dan budaya negara bangsa dengan merencanakan pelbagai langkah agar BK dapat terus dilestarikan. Agensi kerajaan khususnya PBT memainkan peranan utama dalam merealisasikan setiap usaha meningkatkan mutu penggunaan BK dalam kalangan masyarakat. Selain itu, Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP) sebagai sebuah badan yang telah diamanahkan untuk merancang, membina dan memperkasa BK di Malaysia harus mengoptimumkan peranannya dengan membantu PBT dan masyarakat umum dalam usaha mengutamakan penggunaan BK dan mematuhi peraturan tatabahasa. Sementara itu, bagi meningkatkan kesedaran awam berkenaan kepentingan penggunaan BK yang betul, PBT sewajarnya berusaha menggiatkan kempen-kempen kesedaran seperti Bulan Bahasa Kebangsaan, Cintailah Bahasa Kita dan sebagainya. Kempen-kempen ini boleh dilaksanakan dengan kerjasama pelbagai pihak seperti agensi kerajaan dan swasta. Dengan usaha dan komitmen yang tinggi dan berterusan daripada semua agensi kerajaan mahupun swasta dalam memartabatkan BK diharap dapat menyemarakkan rasa cinta dan kesetiaan bahasa dalam kalangan masyarakat di Malaysia. Hal ini bertepatan dengan saranan Awang Sariyan (2017) mencadangkan antara lain, penegasan dasar bahasa dan penguasaan dasar bahasa secara bersepadu, pembudayaan BM melalui sistem pendidikan, modul bahasa dan persuratan dalam program latihan jabatan dan pemantauan berterusan terhadap bidang penyiaran dan media penyiaran. Hal ini sangat penting bagi

menyemarakkan semangat patriotisme terhadap BK. Menurut Che Ibrahim Salleh (2017), persoalan mendaulatkan BM bukanlah persoalan penyatuan dan perpaduan semata-mata atau ketaksuban kita terhadap kecemerlangan, kegemilangan dan keterbilangan BM pada masa lampau, tetapi yang lebih penting ialah persoalan pembentukan jati diri sebagai benteng terakhir yang paling ampuh untuk menangani arus deras dunia tanpa sempadan. Menurut Jeniri Amir (2013) pula, salah satu faktor yang membina sesuatu bangsa adalah bahasa. Sesebuah negara memerlukan BK sebagai bahasa alat dan mungkin membentuk jati diri dan keperibadian sebagai negara bangsa. Nik Safiah Karim (2017) turut menyatakan bahawa aspek sikap terhadap bahasa merupakan satu faktor penting dan mempengaruhi kejayaan pelaksanaan perancangan bahasa dan kedudukan bahasa dalam masyarakat.

Selain itu, BM sebagai salah satu bahasa dunia yang mempunyai penutur yang ramai jelas menunjukkan kewibawaan bahasa ini. Hal ini sejajar dengan kedudukan BM yang ternyata amat signifikan di rantau ASEAN kerana ia merupakan bahasa pertuturan hampir di kebanyakan negara rantau ini. Walaupun bahasa Inggeris berperanan sebagai “bahasa kerja” (*working language*) dan bahasa yang digunakan oleh warga ASEAN sangat pelbagai, namun BM digunakan oleh tiga negara besar, iaitu Malaysia, Indonesia dan Brunei Darussalam (Idris Aman, 2016). Shalizaini Uyob dan Che Ibrahim Salleh (2017) juga berpandangan sama, iaitu BM wajar diangkat sebagai satu wadah komunikasi dan perpaduan dalam negara khususnya dan serantau negara ASEAN amnya. Hal ini dinyatakan demikian kerana selain berfungsi sebagai alat komunikasi utama, bahasa juga mempunyai peranan penting dalam mencetuskan semangat kekitaan, perpaduan dan maruah masyarakat penuturnya. Bahasa juga merupakan cerminan kesopanan budi bahasa dan ketinggian adat susila dan sahsiah yang merupakan asas dalam pembentukan sesebuah peradaban (Hashim Musa & Rozita Che Rodi, 2014). Oleh hal yang demikian, kewibawaan BM sebagai bahasa utama komunikasi dan bahasa praktikal dalam penggunaan umum tidak harus dipandang rendah dan seharusnya diyakini dapat menyerlahkan imej dan identiti negara bangsa Malaysia.

RUMUSAN

Hasil kajian mendapati bahawa penggunaan BK pada paparan awam di kawasan pentadbiran DBKU dan MBKS sekitar bandaraya Kuching, Sarawak sangat rendah dan kurang memuaskan. Hasil kajian berkaitan sikap pula menunjukkan sebilangan besar responden mempunyai sikap yang positif, iaitu kesetiaan, kebanggaan serta iltizam yang tinggi dalam mengutamakan BK di paparan awam. Seperti yang termaktub dalam Perkara 152 Perlembagaan Malaysia yang memperuntukkan BK sebagai bahasa inklusif (perundangan negara) seharusnya digunakan dengan baik dan betul dalam pelbagai konteks kebahasaan. Semangat patriotisme terhadap BK sebagai bahasa negara bangsa mencerminkan identiti dan nilai jati diri yang tinggi. Seharusnya, pihak yang berkaitan dengan pengiklanan paparan awam sama ada di premis perniagaan, kain rentang dan gegantung mematuhi undang-undang pengiklanan yang telah ditetapkan oleh PBT sarawak dan menyedari tentang Perkara 152 berkaitan BK sebagai bahasa inklusif yang perlu diutamakan. Peranan masyarakat umum amnya daripada pelbagai peringkat usia, bangsa, status sosioekonomi dan pihak pengiklanan khususnya dalam melestarikan dan memperkasakan bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan yang membentuk identiti dan jati diri rakyat Malaysia amnya dan masyarakat di bandaraya Kuching, Sarawak khususnya.

PENGHARGAAN

Makalah ini merupakan hasil daripada geran (GL/F09/DBP/2020), iaitu kerjasama antara pihak UNIMAS dan Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur. Penghargaan ditujukan khas kepada pihak Dewan Bahasa dan Pustaka atas pembiayaan geran ini.

RUJUKAN

- A. Aziz Deraman. (2017). Pemerksaan bahasa Melayu di negara Bangsa Malaysia merdeka. Kertas kerja dalam *Muzakarah Sultan Nazrin Muizzuddin Shah* sempena ulang tahun hari Keputeraan DYMM Paduka Seri Sultan Perak Darul Ridzuan, Meru, Ipoh Perak, 5-7 Februari 2017.
- Abd Rashid, A. R. (2001). *Nilai-nilai Murni dalam Pendidikan*. Kuala Lumpur: Cergas (M) Sdn. Bhd.
- Aiken, L. R. (2000). *Psychological Testing and Assessment*. Ed. Ke-10. Boston: Allyn & Bacon.
- Asmah Omar. (2004). *Penyelidikan, Pengajaran dan Pemupukan Bahasa*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Awang Sariyan. (2014). Strategi menjayakan bahasa Melayu sebagai bahasa negara. *Jurnal Pertanika Bahasa, Budaya dan Warisan Melayu*, 1(1), 1-18.
- Awang Sariyan. (2017). *Pemikiran Awang Sariyan dalam Pemartabatan Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Che Ibrahim Salleh. (2017). Dasar bahasa kebangsaan dlm Nik Safiah Karim (Ed.). *Perancangan Bahasa Ideologi Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Fariza Md. Sham, Rohana Tan, Mohd Najib Adun, Azmah Ishak, Hamidah Erman, Rohazaini Hasan, Siti Noraida Sood, & Harun Bintang. (2018). Penggunaan bahasa Melayu dalam pengurusan dan pentadbiran di Universiti Kebangsaan Malaysia. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 18(1), 176-197.
- Haizol Nizal. (2020). *Hanya bahasa kebangsaan sahaja di papan tanda-DBKU*. Sarawak News Network. Diakses pada 8 Julai 2021 daripada <https://sarawaknewsnetwork.com/hanya-bahasa-kebangsaan-sahaja-di-papan-tanda-dbku/>
- Hashim Musa dan Rozita Che Rodi. (2014). Peranan Bahasa Melayu dan Legasi Sejarah Penubuhan Malaysia dalam Penyemaian Cinta akan Negara Bangsa Malaysia. *Jurnal Pertanika Bahasa, Budaya dan Warisan Melayu MAHAWANGSA*, 1(1), 19-41.
- Idris Aman, Mohammad Fadzeli Jaafar & Norsimah Mat Awal. (2015). *Dialek Negeri Sembilan: Sikap, Kefahaman dan Jati Diri*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Idris Aman. (2016). Bahasa Melayu sebagai wahana komunikasi di rantau ASEAN: Suatu perspektif. *Jurnal Pertanika Bahasa, Budaya dan Warisan Melayu*, 3(1), 211-219.
- Iwa Sobara & Dewi Kartika Ardiyani. (2013). Sikap bahasa mahasiswa laki-laki dan perempuan di jurusan Sastra Jerman Universitas Negeri Malang. *Jurnal Bahasa dan Seni*, 41(1), 93-105.
- Jeniri Amir. (2013). *Bahasa Melayu: Suara dari bawah*. Kota Samarahan: Penerbit UNIMAS.
- Kamus Dewan Edisi Keempat*. (2007). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Masitah Muhammadin, Rohaidah Kamaruddin, & Sharil Nizam Sha'ri. (2018). Penggunaan bahasa Melayu pada papan nama premis perniagaan di sekitar bandaraya Kuala Terengganu. *International Journal of the Malay World and Civilisation*, 6(1), 41-50.

- Mohammed Zin Nordin, Mohd Taib Ariffin, Khairul Azam Bahari, & Siti Muniran Md. Zukhi. (2014). Analisis kesalahan penggunaan bahasa papan tanda perniagaan. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 134, 330-349.
- Mohd. Syuhaidi Abu Bakar & Allifluqman Mohd Mazzalan. (2018). Aliran pertuturan bahasa rojak dalam kalangan pengguna Facebook di Malaysia. *Jurnal e-Academia*, 7(1), 61-71.
- Mueller, D. J. (1986). *Measuring Social Attitudes*. New York: Teachers College.
- Nik Safiah Karim (Ed.). (2017). Sikap terhadap bahasa kebangsaan. *Perancangan Bahasa Ideologi Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Norazuna Norahim. (2017). Kedudukan bahasa kebangsaan di Sarawak. dlm Nik Safiah Karim (Ed.). *Perancangan Bahasa Ideologi Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Sa'adiah Ma'alip. (2011). Sikap bahasa dan identiti: Kajian kes masyarakat Narum, Sarawak. *Jurnal Melayu*, 6, 57-72.
- Safiah Ahmad, Shahdatulakma Ahmad, & Azlina Md Sadik. (2016). Kelestarian bahasa Melayu pada papan kenyataan. *Journal of Education and Social Sciences*, 5(2), 66-72.
- Shalazaini Uyob & Che Ibrahim Salleh. (2017). Jati diri bahasa Melayu sebagai bahasa ASEAN. *Jurnal Pertanika Bahasa, Budaya dan Warisan Melayu*, 4(1), 33 – 48.
- Sharifah Darmia Sharif Adam. (2014). Cabaran dan reaksi pelaksanaan bahasa kebangsaan dalam bidang pentadbiran dan pendidikan di Malaysia, 1957-1966. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 134, 305 – 315.
- Silviana Masran. (2018). Analisis penggunaan bahasa pada papan tanda iklan di Kuala Lumpur (Kajian Sosiopragmatik). *Al-Islah: Jurnal Pendidikan*, 10(2), 244-254.
- Siti Nor Azhani Mohd Tohar, Adlina Ab Halim, & Ku Hasnita Ku Samsu. (2017). Pengukuran tahap pemartabatan bahasa kebangsaan dalam kalangan mahasiswa institusi pengajian tinggi. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 17(2), 105-122.
- Siti Nor Azhani Mohd Tohar, Adlina Ab Halim, & Ku Hasnita Ku Samsu. (2017). Pengukuran tahap pemartabatan bahasa kebangsaan dalam kalangan mahasiswa institusi pengajian tinggi. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 17(2), 105-122.
- Teo Kok Seong. (2017). Konsep ideologi bahasa kebangsaan. *Perancangan Bahasa Ideologi Bahasa Melayu*. dlm Nik Safiah Karim (Ed.). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- The Borneo Post. (2012). *The Evolution of Kuching's Retail Sector*. Diakses pada 30 Ogos 2021 daripada <https://www.theborneopost.com>
- The Sarawak Government Gazette Part IV*. (2012). Diakses pada 30 Ogos 2021 daripada https://dbku.sarawak.gov.my/modules/web/download_show.php?id=297
- Zaharani Ahmad, Mustaffa Omar, Wan Patanah Wan Yusoff, Aminah Awang Basar, Shariffulizan Malek, & Siti Suhana Mohd Amir. (2010). *Laporan Kajian Tahap Penggunaan Bahasa Melayu di Tempat Awam*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zaharani Ahmad, Mustaffa Omar, Wan Patanah Wan Yusoff, Aminah Awang Basar, Shariffulizan Malek, & Siti Suhana Mohd Amir. (2011). *Tahap penggunaan bahasa Melayu di tempat awam: Satu kajian*. Diakses pada 10 Julai 2021 daripada <https://www.scribd.com/doc/217554728/Kajian-Tahap-BM-Tempat-Awam>
- Zaitul Azma Zainon Hamzah. (2017). Bahasa kebangsaan dalam masyarakat multibahasa: Amalan di Malaysia dlm Nik Safiah Karim (Ed.). *Perancangan Bahasa Ideologi Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Zamri Mahamod, Nik Mohd Rahimi Nik Yusoff, Shamsudin Othman, Alizah Lambri, & Hadi Hassan. (2020). Tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri bahasa Melayu dalam kalangan rakyat Malaysia. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu*, 10(1), 27-36.

Zulkifley Hamid, Rahim Aman, & Karim Harun. (2010). Sikap terhadap bahasa Melayu: Satu kajian kes di pantai timur semenanjung. *Jurnal Melayu*, 5, 163-176.

PENULIS

Wan Robiah Meor Osman (Ph.D) merupakan pensyarah kanan di Fakulti Bahasa dan Komunikasi, Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS). Bidang penyelidikan beliau berkaitan bahasa dan linguistik Melayu berfokus pada bidang Etnolinguistik, Leksikografi dan Sosiopragmatik.

Hamidah Abdul Wahab (Ph.D) merupakan pensyarah kanan di Fakulti Bahasa dan Komukasi, Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS). Kajian beliau banyak tertumpu kepada bidang semantik dan sosiolinguistik, melibatkan bahasa dan budaya suku kaum di Sarawak.

Remmy Gedat (Ph.D) ialah pensyarah Kanan di Fakulti Bahasa dan Komunikasi, Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS). Beliau mengkhusus dalam bidang Leksikografi, Bahasa Iban dan Linguistik Antropologi terutamanya di Sarawak.

Rosnah Mustafa merupakan pensyarah kanan di Fakulti Bahasa dan Komunikasi, Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS) dalam bidang bahasa Inggeris. Selain berminat dalam kajian pengajaran dan pembelajaran dalam bahasa Inggeris beliau juga aktif dalam kajian bahasa dan budaya Melayu Sarawak.

Siti Marina Kamil merupakan pensyarah kanan di di Fakulti Bahasa dan Komukasi, Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS). Bidang kajian beliau berfokus kepada analisis teks dan kajian budaya Melayu Sarawak.

Rusmadi Baharuddin (Ph.D) ialah Ketua Bahagian Perkamusan, Dewan Bahasa dan Pustaka Malaysia. Tumpuan bidang penyelidikan beliau ialah leksikografi, linguistik korpus dan semantik leksikal.

Santrol Abdullah (Ph.D) ialah Ketua Akademik Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.